1 Αυγούστου 2024

Γέροντας Εφραίμ Βατοπαιδινός: Η αναμαρτησία της Παναγίας

/ Γενικά Θέματα / Γέρ. Εφραίμ Βατοπαιδινός / Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου

«Ως έμψυχω Θεού κιβωτώ, ψαυέτω μηδαμώς χειρ αμύητων», ψάλλουμε στην ενάτη ωδή πολλών Θεομητορικών εορτών. Πράγματι το μυστήριο περί του προσώπου και της ζωής της

Θεοτόκου αποτελεί βιβλίο «κατεσφραγισμένον σφραγίσιν επτά»1 για τους αμύητους, τους μη έχοντας την αποκάλυψη, την θεία Χάρη. Μυστήριο αληθινό και τολμηρό, θείο και ανθρώπινο· ανέγγικτο από τον χοϊκό άνθρωπο. Πώς μπορεί κάποιος να νοήσει τα υψηλότερα, τα περί της Θεοτόκου, αφού δεν έχει πείρα ούτε των κατωτέρων; Πώς μπορεί ο άνθρωπος που δεν έχει καθαρισθεί από τα πάθη να ομιλεί με αυθεντία περί θεώσεως;

- Από το βιβλίο του Γέροντα Εφραίμ του Βατοπαιδινού «Αθωνικός λόγος», Έκδοσις Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2010 -Εισήγηση στο Θεομητορικό Συνέδριο «Παναγία η Πάντων Χαρά», Χανιά, 19-20 Νοεμβρίου 2005.

Στα ευαγγέλια αποσιωπάται η ζωή της Παναγίας Παρθένου και μόνο λίγα μας αποκαλύπτονται. Πολλά όμως άλλα, όπως και την σημασία και έννοια των ευαγγελικών αναφορών, τα διδάσκει το Άγιο Πνεύμα με την Παράδοση της Εκκλησίας μας· τα αποκαλύπτει πολλές φορές η ίδια η Θεοτόκος στους πιστούς δούλους Της, στους Πατέρες της Εκκλησίας.

Θα ήθελα να επιστήσω την προσοχή σας, αλλά και να ζητήσω τις προσευχές σας, για να προχωρήσουμε με την Χάρη του Θεού στην ανάπτυξη του τόσο λεπτού και σημαντικού αυτού θέματος, πού άπτεται του προσώπου της Παναγίας μας, άλλα έχει σχέση και με την δική μας πνευματική ζωή.

Εξαρχής η Εκκλησία δεν επιχείρησε να διατυπώσει ιδιαίτερα δόγματα για την Παναγία. Δόγματα διατύπωσε μόνο για τον Τριαδικό Θεό (Τριαδικό δόγμα) και τον ενανθρωπήσαντα Λόγο (Χριστολογικό δόγμα). Η δογματική διδασκαλία της Εκκλησίας για την Παναγία διατυπώθηκε βαθμηδόν σε άμεση σχέση με την Χριστολογία. Μόνο η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία διατύπωσε ιδιαίτερα δόγματα για την Παναγία (ασπόρου συλλήψεως, ενσωμάτου μεταστάσεως). Έτσι ο Μέγας Βασίλειος μέσα στην προοπτική της αρχαίας Πατερικής Παραδόσεως, απευθυνόμενος προς αυτούς πού αμφισβητούσαν την μετά τόκον παρθενία της Θεοτόκου, μετατόπιζε την σπουδαιότητα του θέματος στην παρθενική Γέννηση του Χριστού, και έλεγε ότι η παρθενία ήταν αναγκαία ως την ενανθρώπηση, για το ύστερα ας μην είμαστε περίεργοι λόγω του μυστηρίου πού περικλείεται2.

Ο άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας πού η διδασκαλία του για τον όρο «Θεοτόκος» θεμελιώθηκε από την Γ΄ Οικουμενική Σύνοδο3 και ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός

αποτελούν δύο βασικούς σταθμούς στην ανάπτυξη της δογματικής διδασκαλίας για την Παναγία. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι από την Γ’ Οικουμενική Σύνοδο και ύστερα η αφομοίωση της δογματικής διδασκαλίας για την Θεοτόκο ήταν πολύ αργή.

Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς τον 14ο αιώνα, πού χαρακτηρίστηκε ως αιώνας του χριστιανικού ανθρωπισμού για το Βυζάντιο, σε αντίθεση με τους προγενεστέρους Πατέρες ήταν ίσως ό πρώτος, πού τόνισε την ανθρωπολογική σπουδαιότητα του προσώπου της Θεοτόκου, χωρίς βέβαια να αγνοεί την Χριστολογική σπουδαιότητα της ή να παύει να την προϋποθέτει. Μίλησε εκτενώς για το πρόσωπο και την ασκητική ζωή της Παρθένου! Την παρουσίασε ως ησυχάστρια μέσα στα Άγια των Αγίων και την πρόβαλε ως πρότυπο πνευματικής τελειώσεως4. Αυτός απέδειξε ότι πρώτη η Παναγία είδε τον αναστάντα Χριστό. Κατά τον άγιο Γρηγόριο αύτη ήταν η μόνη «κυρίως φερωνύμως παρθένος»· είχε αποκτήσει την τελεία αγνεία, ήταν παρθένος στο σώμα και την ψυχή και δεν μπορούσε να αγγίξει κάποιος μολυσμός ούτε τις αισθήσεις του σώματος της ούτε τις δυνάμεις της ψυχής της5.

Την γραμμή αυτήν του Παλαμά ακολούθησε και ο σχεδόν σύγχρονος του άγιος Νικόλαος Καβάσιλας. Αυτός γράφει ότι «προξενεί έκπληξη όχι μόνο στους ανθρώπους, αλλά και σε αυτούς τους αγγέλους, το πώς, ενώ η Παρθένος ήταν μόνο άνθρωπος και δεν είχε τίποτε περισσότερο από τους άλλους ανθρώπους, μπόρεσε να διαφύγει, μόνη αύτη, την κοινή αρρώστια (δηλ. την αμαρτία)»6. Αύτη ήταν η «πρώτη και μόνη της αμαρτίας καθάπαξ απηλλαγμένη»7.

Ακολουθεί ο άγιος Νικόδημος Αγιορείτης, ο όποιος κάνοντας μία συνθετική θεολογία με βάση όλους τους προγενέστερους Πατέρες διακηρύττει: «Αν καθ’ υπόθεσιν όλοι οι άνθρωποι, και τα λοιπά κτίσματα ήθελον γείνη κακά, μόνη η Κυρία Θεοτόκος ήτον ικανή να ευχαρίστηση τον Θεόν» και ότι «όλος ο νοητός και αισθητός κόσμος έγεινε δια το τέλος τούτο, ήτοι δια την Κυρίαν Θεοτόκον, και πάλιν η Κυρία Θεοτόκος, έγεινε δια τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν»8. Στην δε ερμηνεία του Εις την θ’ ωδήν της Θεοτόκου Μαρίας γράφει ότι «η Θεοτόκος ήταν ανωτέρα κάθε προαιρετικού αμαρτήματος συγγνωστού τε και θανάσιμου, μέχρι και προσβολής αυτής πονηρού λογισμού»9.

Τελευταίο σταθμό αποτελεί ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, πού μαρτυρεί εν Πνεύματι Αγίω ότι «η Θεομήτωρ ουδέποτε ήμαρτεν, ουδέ δια σκέψεως»10.

Ο Χριστός δεν αμάρτησε, γιατί ως θεία Υπόσταση δεν μπορούσε να αμαρτήσει. Είχε την απόλυτη και κατά φύση αναμαρτησία. Το «ουδείς αναμάρτητος, ει μη ο Θεός»11 αναφέρεται σε αυτήν την κατά φύση αναμαρτησία της Αγίας Τριάδος, και

φυσικά του Χριστού ως δευτέρου προσώπου Της. Η Θεοτόκος δεν αμάρτησε, αν και μπορούσε να αμαρτήσει. Δεν ήταν αναμάρτητη κατά φύση αλλά κατά θέληση.

Η Παναγία είχε πραγματική, τελεία και όχι σχετική12 αναμαρτησία στα έργα, στους λόγους και στους λογισμούς της. Ούτε «βρισκόταν σε ύφεση η αμαρτία στην Θεοτόκο»13, ούτε η απαλλαγή της από την αμαρτία έγινε μετά την Πεντηκοστή ή έστω μετά τον Ευαγγελισμό14. Επιπλέον δεν αρκεί να ομολογεί κάποιος ότι η αμαρτία υπήρχε σε Αυτήν δυνάμει και όχι ενεργεία, χωρίς να επεξηγείται αυτό το «δυνάμει» ως ανενέργητο στις πράξεις, τους λόγου και τους λογισμούς.15 Ακόμη και αυτή η «κατά Χάριν αναμαρτησία»16 είναι αποδεκτή με την προϋπόθεση ότι με την συνεργεία της θείας Χάριτος η Θεοτόκος παρέμεινε αναμάρτητη από την γέννηση της ως και την κοίμηση της, και όχι ότι «η ακαταγώνιστος (irresistibilis) Χάρις» επέβαλλε την αναμαρτησία μετά τον Ευαγγελισμό. Αυτά προβάλλουν πολλοί σύγχρονοι «ημέτεροι» θεολόγοι πού απαντούν στις Ρωμαιοκαθολικές δοξασίες για την Θεοτόκο με προτεσταντίζουσα θεολογία. Αν οι παλαιοί αλλά και οι σύγχρονοι αιρετικοί αμφισβητούν την αναμαρτησία του Χριστού17, πόσο μάλλον της Θεοτόκου;

Δεν μπορεί με την αντίρρηση και την διανοητική θεολόγηση να ανατραπεί κάποια αιρετική δοξασία, αλλά μόνο με την εμπειρική γνώση της ορθόδοξης Πατερικής θεολογίας. Ακραιφνής εκφραστής των δογμάτων της Εκκλησίας είναι αυτός πού έχει αναπτυγμένη στο έπακρο την νοερά και την λογική του ενέργεια18, αυτός πού έχει αποκτήσει δογματική συνείδηση. Αυτή κατά τον μακάριο Γέροντα Σωφρόνιο «είναι καταστάλαγμα μακροχρονίου πείρας της Χάριτος, ουχί δε διανοητικής εργασίας»19. «Είναι η βαθεία ζωή του πνεύματος, και ουχί η αφηρημένη γνώσις», πού αφομοιώνεται μετά από παρέλευση πολλών ετών εναλλαγής πνευματικών καταστάσεων επισκέψεως και άρσεως της Χάριτος20.

Η Υπεραγία Θεοτόκος σύμφωνα με την διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας είναι «αειπάρθενος». Δηλαδή παρθένος προ του τόκου, εν τω τόκω και μετά τον τόκον. Αυτή η παρθενία δεν έγκειται μόνο στην σωματική της καθαρότητα, αλλά κυρίως στην ψυχική. Διότι «η παρθενία ως απλή βιολογική κατάσταση δεν έχει καμμία θεολογική ή σωτηριολογική σπουδαιότητα»21. Δηλαδή το «αειπάρθενον» της Θεοτόκου ταυτίζεται με την τελεία καθαρότητα, την αναμαρτησία22. Αναμαρτησία προ του τόκου, εν τω τόκω και μετά τον τόκον. Η αναμαρτησία της δεν προέρχεται από άσπιλη σύλληψη της (Conceptio Immaculata)23, όπως κακώς δογμάτισε η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία με τον πάπα Πίο Θ’ το 1854, αλλά από την ελεύθερη προσωπική της αποστροφή προς την αμαρτία.

Η Παρθένος συνελήφθη «σωφρόνως εν τη νηδύι της Άννας εξ Ιωακείμ». Το ότι

συνελήφθη σωφρόνως σημαίνει ότι ο τρόπος της συλλήψεως ήταν αγνός και ανήδονος. Για να είχε όμως η Παρθένος άσπιλη σύλληψη, έπρεπε να είχε γεννηθεί παρθενικώς όπως και ο Χριστός24. Η Πανάμωμος Παρθένος είναι η μόνη από το ανθρώπινο γένος που διατήρησε αμόλυντο και φωτεινό το «κατ' εικόνα». Με την αγαθή προαίρεση και την άσκηση Της εργαζόταν εν ελευθερία όλες τις θεοειδείς αρετές σε μέγιστο βαθμό. Μόνο στην Παρθένο έχουμε πλήρη αρμονία φύσεως και υποστάσεως. Έχουμε ένωση της γνώμης, της προαιρέσεως με τον λόγο της φύσεως, οπότε κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή γίνεται «η του Θεού προς την φύσιν καταλλαγή»25. Το θέλημα της ταυτιζόταν εντελώς με το θέλημα του Θεού. Είχε δώσει όλη την προαίρεση της στον Θεό.

Γι' αυτό μπορούσε να πει με μεγαλειώδη ταπείνωση στον Ευαγγελισμό της: «Ιδού η δούλη Κυρίου, γένοιτο μοι κατά το ρήμα σου»26. Όταν της εξηγήθηκε ότι η σύλληψη θα γίνει εν Πνεύματι Αγίω στην παρθενική μήτρα της, τότε συμφώνησε, αποδέχτηκε την άρρητη οικονομία του Θεού. Μόνο κάποιος πού θα είχε πραγματοποιήσει βίο πανάμωμο και αμόλυντο, μόνο κάποιος πού θα είχε δείξει ιδιαίτερη, ξεχωριστή και μεγαλειώδη έφεση προς τον Θεό, πού θα είχε αποκτήσει τέτοιο θείο ερωτά, όσο κανένα άλλο δημιούργημα, θα μπορούσε να δεχθεί αυτήν την ακατάληπτη οικονομία του Θεού χωρίς αμφιβολίες. Η αγία Παρθένος δέχτηκε με ταπείνωση και απλότητα τον έπαινο του Γαβριήλ και το μήνυμα της θείας ενανθρωπήσεως, γιατί ήταν αύτη η μόνη πρόσφορη για την υψηλή τιμή και αποστολή πού της έδινε ό Θεός27.

Εδώ ακριβώς έγκειται ο κεντρικός και ενεργητικός ρόλος της στο μυστήριο της ενανθρωπήσεως του Θεού και της σωτηρίας του ανθρώπου. Προετοίμασε τον εαυτό της με τον πανάγιο βίο της έτσι ώστε να ελκύσει τον Θεό από τον ουρανό στην γη. Η Αειπάρθενος Μαρία δεν ήταν η καλύτερη γυναίκα στην γη, ούτε άπλα η καλύτερη γυναίκα όλων των εποχών, αλλά ήταν η μοναδική πού θα κατέβαζε τον ουρανό στην γη, θα έκανε τον Θεό άνθρωπο. «Μόνη γαρ Θεού και παντός ανθρωπείου γένους στάσα μεταξύ, τον μεν Θεόν εποίησεν υιόν ανθρώπου, υιούς δε Θεού τους ανθρώπους απειργάσατο, την γην ουρανώσασα και το γένος θεώσασα»28.

Αν είχε διαπράξει αμαρτίες -έστω και μόνο με τον λογισμό- η Παρθένος πριν από τον Ευαγγελισμό, πώς θα μπορούσε να έλθει, να σαρκωθεί, να ενωθεί ο Αγαθός, ο Άγιος Θεός με κάτι πού δεν θα ήταν αγαθό και άγιο, άλλα θα είχε πείρα της αμαρτίας; Η θεοχώρητος Παρθένος έζησε επί γης σαν να μην είχε σχέση με την αμαρτία πού είχε διαπραχθεί στην ιστορία της ανθρωπότητας. Ο άγιος Νικόλαος ο Καβάσιλας την παρομοιάζει με την κιβωτό του Νώε, πού έλαβε μέρος και μάλιστα σωστικό κατά τον Κατακλυσμό, αλλά δεν είχε καμμία σχέση με τους ανθρώπους

της εποχής του Νώε29.

Η Παρθένος γεννημένη από ανθρώπους -τον Ιωακείμ και την Άννα- ήταν κληρονόμος και φορέας του προπατορικού αμαρτήματος, στις συνέπειες του, την θνητότητα, τα αδιάβλητα πάθη30· παίρνοντας από τον Θεό τόση βοήθεια, όση έδωσε ο Θεός και σε όλους τους άλλους ανθρώπους έζησε αναμάρτητα, προ του τόκου. Από αυτό το αναμάρτητο σώμα και την αναμάρτητη ψυχή, τον ενιαίο δηλαδή αναμάρτητο άνθρωπο, πήρε ό Υιός και Λόγος του Θεού αναμάρτητο σώμα και αναμάρτητη ψυχή και έγινε άνθρωπος, μόνος Αυτός με άσπιλη σύλληψη.

Ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο «φύσει αναμάρτητον και θελήσει αυτεξούσιον»31. Λόγω κακής χρήσεως του αυτεξουσίου εισήλθε η αμαρτία στον άνθρωπο και τον κυρίευσε. Κατά τον άγιο Νικόλαο Καβάσιλα ο Κύριος γνώριζε ότι ο άνθρωπος μπορεί να του προσφέρει καθαρή και αγνή την ανθρώπινη φύση -όπως τότε πού την πρωτοδημιούργησε- για να πάρει από αυτήν την Μητέρα Του32. Ο Θεός περίμενε να δημιουργηθεί «η μόνη Αγνή και Άχραντος Παρθένος», για να εκπληρώσει την προ καταβολής κόσμου οικονομία Του. Δεν μεταβάλλει τα σχέδια Του, δεν αναιρεί τα δημιουργήματα Του, γιατί αυτό θα έδειχνε ότι κάτι δεν «εποίησε λίαν καλά»33.

Βέβαια και ο τοκετός της Θεοτόκου ήταν αναμάρτητος, αφού ήταν υπερφυσικός, «άνευ ωδίνων». Άλλα και μετά τον τόκο της έζησε αναμάρτητα, αφού μάλιστα ενοίκησε σε αυτήν «πάν το πλήρωμα της Θεότητος σωματικώς»34. Από την στιγμή της «επισκιάσεως της δυνάμεως του Υψίστου»33, δηλαδή του Αγίου Πνεύματος, κατά τον Ευαγγελισμό, η Παναγία Παρθένος λαμβάνει μία συνεχή αύξηση αγιασμού, η οποία δεν σταματά, δεν διακόπτεται. Ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς γράφει: «Αγία μεν γαρ ει συ, φησί, και κεχαριτωμένη, Παρθένε· Πνεύμα δε πάλιν Άγιον επελεύσεται επί σε δι’ αγιασμού προσθήκης υψηλοτέρας ετοίμαζον και προκατάρτιζον την εν σοι θεουργίαν»36. Στοιχώντας στον Παλαμά ο π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ θεωρεί ότι κατά την στιγμή του Ευαγγελισμού έχουμε για την Παρθένο «πρόωρη Πεντηκοστή». Κατά τον Ευαγγελισμό δηλαδή συμβαίνει στην Παρθένο η κάθαρση πού λέγουν οι Πατέρες38, όχι κάθαρση από προσωπικά αμαρτήματα πού δεν υπήρχαν, αλλά «προσθήκη χαρίτων39.

Όσοι δεν αποδέχονται την αναμαρτησία της Θεοτόκου προσπαθούν να στηρίξουν την άποψη τους σε ορισμένα αγιογραφικά χωρία και περιστατικά, πού δυστυχώς τα παρερμηνεύουν. Έτσι κατά τον γάμο στην Κανά της Γαλιλαίας40 υποστηρίζουν ότι η Θεοτόκος «εκινήθη “εκ της ασθενείας της κενοδοξίας”», επειδή «ηνώχλησεν ακαίρως τον Κύριον όταν αρχικά αρνήθηκε ο Χριστός να κάνει το θαύμα καθώς τον προέτρεπε η Μητέρα Του»41. Άλλα νομίζουμε ότι εδώ ακριβώς φανερώνεται

το μέγεθος της παρρησίας της Θεοτόκου, γιατί ο Χριστός παρά την αρχική Του άρνηση υπήκουσε στην Παναγία και έκανε το θαύμα42. Κάτι παρόμοιο συνέβη στο σχετικό θαύμα με μία από τις επτά θαυματουργές εικόνες πού φυλάσσονται στην Μονή μας, την Παναγία την Παραμυθία43. Για την περίπτωση κατά την οποία ο Χριστός μιλούσε στα πλήθη, ενώ η Μητέρα Του και οι νομιζόμενοι αδελφοί Του ήθελαν να του μιλήσουν και είπε ο Χριστός, ότι «όστις αν ποίηση το θέλημα του πατρός μου του εν ουρανοίς, αυτός μου αδελφός και αδελφή και μήτηρ εστίν»44, υποστηρίχθηκε ότι με την απάντηση του ο Κύριος «κατήσχυνεν ήρεμα τον φιλόδοξον αυτής σκοπόν και το τυραννικόν πάθος της κενοδοξίας απήλασεν»45. Ο Χριστός όμως εδώ, όπως και σε όλες τις δημόσιες εμφανίσεις Του, δεν δείχνει οποιαδήποτε συναισθηματική προσκόλληση προς την Μητέρα Του, γι’ αυτό εξάλλου και στα ευαγγέλια δεν φαίνεται ποτέ να την αποκάλεσε «Μητέρα». Γιατί, οποίος δεν έχει βιώσει την εν Πνεύματι Αγίω αγάπη, μπορεί να παρερμηνεύσει αυτήν ως συναισθηματική. Υπάρχει όμως τεράστια διαφορά μεταξύ των δύο ειδών αγάπης· όση η διαφορά μεταξύ κτιστού και ακτίστου. Επίσης ο Χριστός δεν ήθελε να έχει ως μαρτυρία για το έργο Του, την Μητέρα Του, γιατί, αφού απευθυνόταν κυρίως στους απίστους και σκληροτράχηλους Ιουδαίους, η μαρτυρία της θα ήταν ύποπτη. Κάτι τέτοιο προβάλλει και ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, όταν εξηγεί, γιατί οι ευαγγελιστές δεν ανέφεραν ρητώς ότι ο αναστάς Χριστός εμφανίσθηκε πρώτα στην Παναγία Μητέρα Του46.

Ισχυρίζονται ακόμη κατά την σταύρωση του Χρίστου ότι «η ρομφαία πού διήλθε»47 την καρδία της Θεοτόκου οφειλόταν στην απιστία της και ότι σκανδαλίσθηκε και κλονίσθηκε με τον ατιμωτικό θάνατο του Χριστού48. Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης όμως γράφει: «Ημείς δεν φθάνομεν εις το πλήρωμα της αγάπης της Θεοτόκου, και δια τούτο δεν δυνάμεθα να εννοήσωμεν πλήρως το βάθος της θλίψεως αυτής. Η αγάπη αυτής ήτο τελεία. Ηγάπα απείρως τον Θεόν και Υιόν αυτής, άλλ’ ηγάπα και τον λαόν αγάπη μεγάλη. Και τί ησθάνετο αρά γε, ότε εκείνοι, τους οποίους αύτη τοσούτον ήγάπα και των οποίων την σωτηρίαν έπόθει έως τέλους, εσταύρουν τον ηγαπημένον Υιόν αυτής; Δεν δυνάμεθα να συλλάβωμεν τούτο, διότι ολίγη είναι η αγάπη ημών δια τον Θεόν και τους ανθρώπους»49.

Βέβαια για να φανεί ότι η Θεοτόκος ήταν άνθρωπος και όχι θεά, γιατί ο Νεστόριος και άλλοι αιρετικοί έλεγαν, «υπό ανθρώπου δε Θεόν τεχθήναι αδύνατον»50, ο ευαγγελιστής Λουκάς μας διέσωσε το περιστατικό κατά το όποιο η Παναγία, όταν επέστρεφε από την Ιερουσαλήμ, δεν γνώριζε πού ήταν το παιδί της, ο Χριστός, και τον έψαχνε μαζί με τον Ιωσήφ τον μνήστορα επί τρεις ήμερες51. Τούτο όμως φανερώνει ένα αναμάρτητο σφάλμα και ότι δεν είχε την επί γης παγγνωσία, αφού ήταν άνθρωπος".

Η Θεοτόκος δεν είχε ούτε συγγνωστά αμαρτήματα. Είχε τέλεια αναμαρτησία σε ό,τι άφορα τα έργα, τους λόγους και την κατά διάνοια αμαρτία53. Αυτό πραγματοποιήθηκε, γιατί από την γέννηση ως την κοίμηση της είχε αδιάλειπτη και αισθητή κοινωνία με την θεία Χάρη. «Ολόκληρη η ζωή της υπήρξε μία αδιάκοπη υπέρβαση της κλίσεως προς το κακό, μία διαρκής πορεία ανόδου και προόδου στην αρετή. Η Παναγία με τον άγιο βίο της υπερέβη το στάδιο της ασκήσεως και της καθάρσεως»54. Ο άγιος Σιλουανός γράφει αποκαλυπτικά: «Η Θεομήτωρ ουδέποτε απώλεσε την Χάριν», γι' αυτό «ουδέποτε ημάρτησεν, ουδέ δια λογισμού»55.

Ο τρόπος θεωρήσεως του άνθρωπου, η μαρτυρία και η ομολογία του για το πρόσωπο και την αναμαρτησία της Κυρίας Θεοτόκου φανερώνουν και την εσωτερική πνευματική του κατάσταση. Βέβαια οι Προτεστάντες και οι Ρωμαιοκαθολικοί στέκουν στα δύο άκρα της υποτιμήσεως και υπερτιμήσεως του προσώπου της Παναγίας αντίστοιχα. Όμως και μέσα στον χώρο της Ορθοδοξίας οι ηθικιστές από την μια και οι νοησιαρχικοί από την άλλη έχουν σίγουρα λανθασμένη αντίληψη για την Υπεραγία Θεοτόκο, γιατί δεν στηρίζονται στην εμπειρική, υπαρξιακή κοινωνία μαζί της56. Οι ηθικιστές αποδέχονται την σωματική παρθενία της Θεοτόκου, όχι όμως και την πνευματική, γιατί πάντοτε μένουν στα «έξωθεν του ποτηριού»57. Οι νοησιαρχικοί δεν πιστεύουν στην αναμαρτησία της Παναγίας, γιατί δεν μπορεί να το αποδεχθεί αυτό η ευφυέστατη μεν και οξυδερκής, πεπερασμένη δε και αφώτιστη διάνοια τους. Ο μακάριος Γέροντας Σωφρόνιος του Έσσεξ, αυτός ο εμπειρικός θεολόγος, θεόπτης και κατ' εμέ ο μεγαλύτερος θεολόγος του 20ου αιώνα, ομολογεί: «Ουδείς των ανθρώπων υπήρξεν άνευ αμαρτίας, εκτός της Υπεραγίας Παρθένου Μαρίας»"8, «δι' αυτής δε και χάριν αυτής η ιστορία του κόσμου εισήλθεν εις νέαν τροχιάν, ασυγκρίτως μεγαλειωδεστέραν παντός ό,τι υπήρχε προς αυτής»59. Αν κάποιος θεωρεί ότι η θέωση του ανθρώπου είναι ένα ηθικό γεγονός60 και όχι μία οντολογική κατάσταση πώς μπορεί να διεισδύσει, να εμβαθύνει στο μυστήριο της Θεοτόκου;

Βέβαια «η βαθύτερη εμπειρία της Μητέρας του Κυρίου είναι κρυμμένη από εμάς και κανείς ποτέ δεν είναι δυνατόν να συμμερισθεί αυτήν την μοναδική

εμπειρία»61. Δεν μπορούσε και ούτε μπορεί κάποιο δημιούργημα να γίνει τελειότερο από αυτήν, ούτε η ίδια μπορούσε να γίνει τελειότερη απ’ ότι είναι. Κατά τον άγιο Αυγουστίνο «τρία δεν ηδυνήθη να κάμη τελειότερα ο Θεός, παρά πάσαν την παντοδυναμίαν Του. Την Σάρκωσιν, την Παρθένον και την μακαριότητα των δικαίων εν τη μελλούση ζωή»62.

Η Παναγία μας μέσα στην ορθόδοξη Λατρεία για το «θεότευκτο, πνευματικό κάλλος της, το αμήχανο και απερίγραπτο»63 την παναγιότητα, την αναμαρτησία της μεγαλύνεται με υπέροχους και θεολογικωτάτους ύμνους64, εγκωμιάζεται με υψηλούς, αποκαλυπτικούς και δυσπρόσιτους στην κοινή ανθρώπινη διάνοια λόγους65. Σε Αυτήν απευθύνονται πύρινες προσευχές66. Δεν αποδίδουμε την οφειλόμενη τιμή προς την Κυρία Θεοτόκο, αν ομολογούμε ότι ήταν άπλα ενάρετη και έζησε με ταπείνωση και υπακοή και δεν ομολογούμε το ανώτερο· ότι έζησε αναμάρτητα. Δεν ζηλοτυπεί ο Χριστός, δεν υποβιβάζουμε το πρόσωπο Του ως μοναδικό Δημιουργό και Σωτήρα του κόσμου67 αν ομολογούμε ότι η Παναγία Μητέρα Του είναι αναμάρτητη, όχι βέβαια κατά φύση άλλα κατά προαίρεση. Χρειάζεται να αποβληθεί η φοβία πού προέρχεται από προτεσταντίζουσα επιχειρηματολογία, ότι τιμώντας το πρόσωπο της Παναγίας την διαχωρίζουμε από τον Χριστό, από το μυστήριο της ενανθρωπήσεως. Τιμή και προσκύνηση προς την Παναγία δεν σημαίνει αποδοχή της Ρωμαιοκαθολικής Μαριολατρίας68. Η ορθόδοξη διδασκαλία για την Θεοτόκο ομιλεί και ερμηνεύει την ορθή θέση της μέσα στην Εκκλησία.

Ο πανάγιος βίος, η αναμαρτησία της Παρθένου, πού έγινε αφορμή για να γίνει Θεοτόκος πα! Θεομήτωρ εξηγούν αυτήν την ιδιαίτερη θέση Της, πού ομολογούμε ότι έχει μετά τον Θεό και πάνω από τους αγγέλους και τους αγίους. Με την υποστατική ένωση της θείας και ανθρωπινής φύσεως στο πρόσωπο του Χριστού και την δημιουργία της θεανθρωπίνης οικογενείας και κοινωνίας, η Παναγία γίνεται η Μητέρα της καινής κτίσεως.

Η Παναγία μας είναι το «μεθόριον μεταξύ κτιστής και ακτίστου φύσεως», η «μετά Θεόν θεός, η τα δευτερεία της Τριάδος έχουσα», η «τιμιωτέρα των Χερουβείμ και ενδοξότερα ασύγκριτος των Σεραφείμ», η «αγία αγίων μείζων», αυτή πού «δύναται πάντα όσα θέλει» και μόνο σε αυτήν οφείλουμε «δουλική προσκύνηση, λατρευτική βέβαια προς τον Θεό και τιμητική προς τους αγίους»69. Γι’ αυτό, νομίζω, δεν θα είμαστε έκτος του πνεύματος των αγίων Πατέρων μας, αν απευθύνουμε το εφύμνιο προς την Παναγία μας: «Χαίρε, αναμάρτητε Θεόνυμφε Δέσποινα». Αμήν.

Υποσημειώσεις:

1. Άποκ. 5,1.

2. «Μέχρι γαρ της κατά την οικονομίαν υπηρεσίας αναγκαία η παρθενία, το δ’ εφεξής απολυπραγμόνητον τω λόγον του μυστηρίου». Μεγάλου Βασιλείου, Εις την αγίαν τον Χρίστου γέννησιν 5, PO31, 1468AB.

3. Βλ. Χρυσοστόμου Σταμούλη, Θεοτόκος και ορθόδοξο δόγμα. Σπονδή στη διδασκαλία τον αγίου Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Θεσσαλονίκη 1996.

4. Ενώ οι Πατέρες του 4ου αιώνα πρόβαλαν ως πρότυπο τελειώσεως τον προφήτη Μωυση (βλ. αγίου Γρηγορίου Νύσσης, Περί τον βίου Μωυσέως του νομοθέτου, η περί της κατ’ αρετήν τελειότητας, PG44, 297-429), ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς θέτει την Παρθένο ως πρότυπο τελειώσεως και παράδειγμα προς μίμηση για τους πιστούς στις ομιλίες του και ιδιαίτερα στην Ομιλία 53, Γρηγορίου Παλαμά Όμιλίαι ΚΒ’, εκδ. Σοφ. Οικονόμου, Αθήνησι 1861, σ. 131-180.

5. Βλ. αγίου Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 14, PG 151, 172BC.

6. Βλ. αγίου Νικολάου Καβάσιλα, Η Θεομήτωρ, Εις την Γέννησιν 6, έκδ. Π. Νέλλα, Αθήνα 41995, σ. 69.

7. Αγίου Νικολάου Καβάσιλα, Η Θεομήτωρ, Εις την Κοίμησιν 8, ο.π., σ. 196.

8. Αγίου Νικόδημου Αγιορείτου, Συμβουλευτικόν εγχειρίδιον, έκδ. «Ο άγιος Νικόδημος», Αθήναι χ.χρ, σ. 224. Πρβλ. αγίου Νικόδημου Αγιορείτου, Αόρατος Πόλεμος, έκδ. «Ο άγιος Νικόδημος», Αθήναι χ.χρ, κεφ. μθ’, σ. 165-166.

9. Αγίου Νικόδημου Αγιορείτου, Κήπος Χαρίτων, έκδ. Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 41992, σ. 200.

10. Άρχιμ. Σωφρονίου, Ο άγιος Σιλουανός ο Άθωνίτης, Εσσεξ Αγγλίας 1999, σ. 492.

11. Αγίου Ιωάννου Δαμάσκηνου, Ιερά Παράλληλα, Τίτλ. ΙΓ’, PG 95, 1172AB.

12. Ενδεικτικά βλ. στην Δογματική του Π. Τρεμπέλα, όπου γράφει: «Ως προς δε την αναμαρτησίαν, την οποίαν η Δυτική Εκκλησία στηριζομένη ένθεν μεν επί του χαιρετισμού του αγγέλου, εν τω οποίω η Θεοτόκος χαρακτηρίζεται ως κεχαριτωμένη, ένθεν επί της ιδέας, ότι εάν δεχθώμεν, ότι αυτή εγένετο ένοχος αμαρτίας, τούτο θα επεσκίαζε την τιμήν του υιού της, δεχόμεθα ταύτην μόνον ως σχετικήν, ύφ’ ην έννοιαν ο μεν Παύλος λέγει περί εαυτού ότι «κατά δικαιοσύνην την εν νόμω εγένετο άμεμπτος». Τί υπονοεί εδώ ο μακαριστός καθηγητής με τον

όρο «σχετική»; Αν είχε αμαρτήματα η Θεοτόκος ή όχι, δεν φαίνεται καθαρά. Πιο κάτω όμως αναφέρει ότι «μόνος ο ιερός Αυγουστίνος εκδέχεται την Θεοτόκον ως τελείως απηλλαγμένην προσωπικών αμαρτιών». Και συνεχίζει- «πολλοί όμως εκ των λοιπών Πατέρων και συγγραφέων αποδίδουσιν εις την Παρθένον όχι μόνον την δυνατότητα, όπως αμάρτη άλλα και ότι δεν ήτο απηλλαγμένη αδυναμιών και ατελειών τίνων (δηλ. παθών)». Κατόπιν φέρνει μεμονωμένα χωρία Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων (Ωριγένη, Ιωάννου Χρυσοστόμου, Ζιγαβηνού), χωρίς όμως να εξετάζει τον λόγο, την αιτία πού έγραψαν κάτι τέτοιο, ούτε να τα συνδέει με την όλη διδασκαλία τους για την Θεοτόκο, όπου την «αποδεικνύει» εμπαθή! Βλ. Π. Τρεμπέλα, Δογματική, τόμ. Β', έκδ. Αδελφότης Θεολόγων «Ο Σωτήρ», Αθήναι 21979, σ. 213-215. Επίσης βλ. δ.π., σ. 215-216, τον προτεσταντίζοντα τρόπο με τον όποιο θέλει να ανατρέψει τις καινοτομίες της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας για την Θεοτόκο, όπου μάλιστα παραξενεύεται, όταν ο L. Ott γράφει ότι «ουδεμία Χάρις μεταδίδεται εις τους ανθρώπους άνευ της ενεργού μεσιτείας αυτής». Δεν γνώριζε απ' ότι φαίνεται ο κ. καθηγητής ότι με αυτό το σκεπτικό κατηγορείται και ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, που γράφει τα έξης αποκαλυπτικά: «Ουκούν αυτή μεθόριόν εστί κτίστης και ακτίστου φύσεως, και ουδείς αν έλθοι προς Θεόν, ει μη δι' αυτής τε και του εξ αυτής τεχθέντος μεσίτου· και ουδέν αν εκ του Θεού των δωρημάτων, ειμή δια ταύτης, γένοιτο και αγγέλοις και ανθρώποις». Ομιλία 53, 23, Γρηγορίον Παλαμά Όμιλίαι ΚΒ', έκδ. Σοφ. Οικονόμου, Αθήνησι 1861, σ. 159. 13. Βλ. Αμαλίας Σπουρλάκου-Εύτυχιάδου, Η Παναγία Θεοτόκος τύπος χριστιανικής αγιότητας, Αθήνα 1990, σ. 57 ύποσημ. 1. Δηλαδή η Παναγία δεν είχε πολλές αμαρτίες, ήταν μειωμένες! Η διατριβή αυτή γράφτηκε, όπως φαίνεται και από τον επεξηγηματικό υπότιτλο της, ως «Συμβολή εις την ορθόδοξον τοποθέτησιν έναντι της ρωμαιοκαθολικής Ασπίλου Συλλήψεως και των συναφών ταύτη δογμάτων». Η κα Σπουρλάκου στην προσπάθεια της να ανατρέψει το ρωμαιοκαθολικό δόγμα χρησιμοποιεί σε γενικές γραμμές προτεσταντίζουσα επιχειρηματολογία, σε πολλά σημεία φάσκει και αντιφάσκει χρησιμοποιώντας αστόχως πλήθος Πατερικών και μη χωρίων, κάνοντας έτσι όλη την μελέτη κάπως «φλύαρη» (σύνολο σελίδων 646). Ως προς το θέμα της αναμαρτησίας της Παναγίας δεν είναι ξεκάθαρη η θέση της. Για παράδειγμα, έκτος το «της αμαρτίας εν υφέσει», πού αναφερθήκαμε παραπάνω, στην αρχή της σελίδας 53, ενώ γράφει ότι η Παναγία «έλαβε την χάριν του μη αμαρτάνειν», στην ίδια σελίδα λίγο πιο κάτω γράφει ότι είχε ατέλειες και συγγνωστά ελαττώματα. Το συγγνωστό όμως ελάττωμα αμάρτημα είναι ουσιαστικά η συγκατάθεση στην κατά διάνοια αμαρτία. Επίσης βλ. σ. 628, όπου η αναμαρτησία της Θεοτόκου παρομοιάζεται (υποβιβάζεται ουσιαστικά) με αυτήν των δικαίων της Παλαιάς Διαθήκης και ότι η αγιότητα της Θεοτόκου «είναι εφικτή παντί τω έχοντι την αυτήν δεκτικότητα». Πρβλ. σ. 55, όπου γράφει «περι εξομοιώσεως και ταυτίσεως εκάστου χριστιανού μετά της (αγιότητας) της

Θεομήτορος». Βέβαια δεν έχουμε την δυνατότητα να κάνουμε λεπτομερή κριτική της διατριβής της κας Σπουρλάκου, αλλά νομίζουμε (και πιστεύουμε ότι δίχως την θέληση της) στην μελέτη αυτή υποβιβάζεται το πρόσωπο της Θεοτόκου. Ποιος μπορεί να φθάσει την αγιότητα της Υπεραγίας Θεοτόκου; Ή μήπως και αυτή θα κριθεί, όπως λέγουν οι Πεντηκοστιανοί; Διαφορετικό είναι να λέμε ότι η Θεοτόκος αποτελεί πρότυπο βίου για τον χριστιανό και άλλο είναι να θεωρούμε ότι μπορούμε να εξομοιωθούμε με αυτήν, να έχουμε την ίδια δεκτικότητα αγιότητος.

14. Βλ. Ιωάννου Καλογήρου, «Μαρία», Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τόμ. 8, Αθήναι 1966, σ. 675, όπου ο κατά τα άλλα εμβριθής και πρωτοπόρος στις μελέτες του για την Θεοτόκο κ. καθηγητής (αυτόν ακολουθεί ο Π. Τρεμπέλας, σχεδόν αντιγράφει η Άμ. Σπουρλάκου) φοβούμενος ότι η τελεία αναμαρτησία της Παναγίας (όχι βέβαια κατά φύση αλλά κατά θέληση, κατά προαίρεση) προέρχεται από την άσπιλη σύλληψη πού προσβάλλει το αναμάρτητο του Κυρίου, μεταθέτει την αναμαρτησία της είτε μετά τον Ευαγγελισμό, είτε μετά την Ανάσταση, είτε μετά την Πεντηκοστή. Η φοβία του αυτή είναι αισθητή και στην μελέτη του Μαρία, η Αειπάρθενος Θεοτόκος κατά την ορθόδοξον πίστιν, Θεσσαλονίκη 1957, όπου στο κεφ. «Το αναμάρτητον της Θεοτόκου εξ επόψεως Ορθοδόξου», σ. 78 κ.έ. προβάλλει Σύρους και μονοφυσίτες θεολόγους ως υποστηρικτές του αγνοώντας την μετά τον άγιο Ιωάννη Δαμασκηνό Πατερική Παράδοση. Ενώ θεωρεί ότι ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας γράφει περί καθαρότητας κα! αναμαρτησίας της Θεοτόκου «υπό λατινικήν σχολαστικήν επίδρασιν διατελών», βλ. ο.π., σ. 86.

15. Βλ. Αμαλίας Σπουρλάκου-Ευτυχιάδου, Παναγία Θεοτόκος τύπος χριστιανικής αγιότητος, Αθήνα 1990, σ. 57. Έξαλλου και ο ορθόδοξος χριστιανός μόλις βαπτισθεί δεν είναι μόνο δυνάμει αλλά και ενεργείς αναμάρτητος.

16. Βλ. Αμαλίας Σπουρλάκου, ο.π., σ. 53. Πρβλ. Ιωάννου Καλογήρου, «Μαρία», υ.π., σ. 675.

17. Βλ. Χρήστου Ανδρούτσου, Δογματική της Ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας, Αθήναι, 21956, σ. 191-193. Επίσης και ημέτεροι θεολόγοι, παρερμηνεύουν την αναμαρτησία του Χρίστου. Για παράδειγμα βλ. Ανδρέου Θεοδώρου, Η περί Τριάδος και Χρίστου διδασκαλία της Παρακλητικής, εν Αθήναις 1962, σ. 32, οπού ο Χριστός παρουσιάζεται θελήσει αναμάρτητος και όχι φύσει.

18. Βλ. εισήγηση μας, «Η χρήση λογικής και νοεράς ενέργειας του ανθρώπου κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά», Πρακτικά Διεθνών Επιστημονικών Συνεδρίων Αθηνών και Λεμεσού, Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς στην ιστορία και το παρόν, Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου 2000, σ. 776.

19. Άρχιμ. Σωφρονίου, Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, Έσσεξ Αγγλίας 81999, σ. 247.

20. Βλ. ό.π., σ. 250. Πρβλ. το όραμα πού είδε ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς με την μεταβολή του γάλακτος σε οίνο, όπου ο ηθικός λόγος του ανυψώθηκε σε δογματικό μετά από 18 έτη μοναχικής ασκήσεως. Φιλόθεου Κωνσταντινουπόλεως, Λόγος εγκωμιαστικός εις Γρηγόριον Παλαμά», PO 151, 580AB.

21. Γεωργίου Μαντζαρίδη, «Η Παρθένος Μαρία, μητέρα της καινής κτίσεως». Πρακτικά Θεολογικού Συνεδρίου εις τιμήν της Υπεραγίας Θεοτόκου και Αειπαρθένου Μαρίας (15-17 Νοεμβρίου 1989), Θεσσαλονίκη 1991, σ. 274.

22. «Η πνευματική παρθενία είναι αναμαρτησία». Πρωτοπρεσβ. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, «Η Αειπάρθενος Μητέρα του Θεού», Θέματα ορθοδόξου θεολογίας, Αθήναι 1973, σ. 136.

23. Το δόγμα αυτό της Παπικής Εκκλησίας έφερε ως λογικό επακόλουθο ένα άλλο δόγμα, αυτό της ενσώματης μεταστάσεως της Θεοτόκου (Assumptio) πού διατυπώθηκε από τον πάπα Πιο ΙΒ’ το 1954. Αν οι Ρωμαιοκαθολικοί ομιλούσαν ρητώς για φυσικό θάνατο της Παναγίας, θα συμφωνούσαν και οι Ορθόδοξοι, αφού κατά την Παράδοση μετά την κοίμηση η Παναγία αναλήφθηκε εν σώματι στους ουρανούς και τεκμήριο της μεταστάσεως της αποτελεί η Αγία Ζώνη πού παραδόθηκε στον απόστολο Θωμά. Ο καθηγητής Μέγας Φαράντος, προτεσταντίζων και αυτός στην διδασκαλία του περί της Θεοτόκου, δεν αποδέχεται την ενσώματη μετάσταση, βλ. Μέγα Φαράντου, Δογματικά και ηθικά Ι, Αθήναι 1983, σ. 270-271. Και φυσικά θεωρεί σχετική την αναμαρτησία της Παναγίας, βλ. ο.π., σ. 268-269.

24. Βλ. και την μαρτυρία του μακαρίου Γέροντος Παίσιου για την ανήδονη σύλληψη της Θεοτόκου, στο Ιερομόναχου Ισαάκ, Βίος τον Γέροντος Παϊσίον τον Αγιορείτου, Άγιον Όρος 2004, σ. 171-172.

25. Βλ. αγίου Μαξίμου Ομολογητού, Ερμηνεία εις το Πάτερ ημών, PG 90, 901CD. Πρβλ. άρχιμ. Σωφρονίου, Άσκησις και θεωρία, Έσσεξ Αγγλίας 1996, σ. 130.

26. Λουκ. 1,38.

27. «Μόνη η Παρθένος Μαρία ήτο ο αντάξιος της θείας ενανθρωπήσεως ναός! Ο Θεός Λόγος απέβλεψεν εις την έκπαγλον ωραιότητα της Ψυχής της, ώστε να δανεισθή εκ των τιμίων αιμάτων της την ανθρωπίνην αυτού φύσιν. Μήτηρ ανταξία του Δεσπότου και Υιού της»! Ανδρέου Θεοδώρου, Η περί Τριάδος και Χρίστου διδασκαλία της Παρακλητικής, εν Αθήναις 1962, σ. 33.

28. Αγίου Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 37, Εις την Κοίμησιν, PG 151, 465B. Δεν συμφωνούμε με την σχολαστική άποψη ότι η Παναγία θα μπορούσε να είχε έγγαμο βίο και να υπηρετούσε ανεμπόδιστα στο σχέδιο της θείας ενανθρωπήσεως. Άν αυτό ήταν προτιμότερο από τον παρθενικό βίο, τότε γιατί δεν το πραγματοποίησε ο Θεός;

29. Βλ. αγίου Νικολάου Καβάσιλα, II θεομήτωρ, Εις τον Ευαγγελισμόν 3, έκδ. Π. Νέλλα, Αθήνα 41995, σ. 126.

30. Ο άνθρωπος μετά την πτώση δεν κληρονομεί συμμετέχει στην ενοχή της αμαρτίας των προπατόρων Αδάμ και Εύας, άλλα δέχεται τις συνέπειες της ασθενούσης πλέον ανθρωπινής φύσεως, την φθορά, τα αδιάβλητα πάθη, τον θάνατο. Το να αισθάνεται κάποιος ότι είναι ένοχος για την προπατορική αμαρτία και ότι γι’ αυτό τιμωρείται από τον Θεό μαρτυρεί επίδραση από την δυτική δικανική διδασκαλία περί πτώσεως. Βλ. π. Ιωάννου Ρωμανίδου, Το προπατορικόν αμάρτημα, Αθήνα Ί992, σ. 154 και σ. 160-161. Δεν αμαρτήσαμε εμείς στο πρόσωπο του Αδάμ, ούτε έγιναν όλοι αμαρτωλοί εξαιτίας του Αδάμ. Ο άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας ερμηνεύοντας το χωρίο του αποστόλου Παύλου, «ώσπερ γαρ δια της παρακοής του ενός ανθρώπου (Αδάμ) αμαρτωλοί κατεστάθησαν οι πολλοί» (Ρωμ. 5,19), γράφει: «Ούτως αμαρτωλοί κατεστάθησαν οι πολλοί, ουχ ως τω Αδάμ συμπαραβεβηκότες, ου γαρ ήσαν πώποτε, άλλ’ ως της εκείνου φύσεως όντες της υπό νόμον πεσούσης τον της αμαρτίας... ηρρώστησεν η ανθρώπου φύσις εν Αδάμ δια της παρακοής την φθοράν, εισέδυ τε ούτω αυτήν τα πάθη», PO74, 789B.

31. Αγίου Ιωάννου Δαμασκηνού, Έκθεσις πίστεως 26, PG94, 924AB.

32. «Αλλά τούτο ζητών εποίησεν, ίνα, γεννηθήναι δεήσαν, την μητέρα παρ’ αυτής λαβή». Αγίου Νικολάου Καβάσιλα, Η θεομήτωρ, Εις τον Ευαγγελισμόν 8, έκδ. Π. Νέλλα, δ.π., σ. 150.

33. Γεν. 1,31.

34. Κολασ. 2,9.

35. Βλ. Λουκ. 1,35.

36. Αγίου Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 14, PG151, 176.

37. Βλ. π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, «Η Αειπάρθενος Μητέρα του Θεού», Θέματα ορθοδόξου θεολογίας, Αθήναι 1973, σ. 130.

38. «Μετά ούν συγκατάθεσιν της αγίας Παρθένου, Πνεύμα άγιον επήλθεν έπ’ αυτήν κατά τον Κυρίου λόγον, ον είπεν ο άγγελος, καθαίρον αυτήν». Αγίου Ιωάννου Δαμάσκηνου, Εκδοσις ορθοδόξου πίστεως 46, PO94, 985B.

39. «Ει δε προκεκαθάρθαι τω Πνεύματι την Παρθένον εισίν οι φασι των Ιερών διδασκάλων, αλλά την κάθαρσιν προσθήκην χαρίτων αυτοίς βούλεσθαι χρή νομίζειν, οι και τους αγγέλους τον τρόπον τούτον φασι καθαίρεσθαι, παρ’ οίς ουδέν πονηρόν». Άγιου Νικολάου Καβάσιλα, Η Θεομήτωρ, Εις την Γέννησιν, 10, έκδ. Π. Νέλλα, ο.π., σ. 84.

40. Βλ. Ίω. 2,1-10.

41. Βλ. Π. Τρεμπέλα, Δογματική, ο.π., σ. 214. Ο Τρεμπέλας στηρίζει την επιχειρηματολογία του στην 21η ομιλία του αγίου Ιωάννου Χρυσοστόμου, Εις τον ευαγγελιστών Ιωάννην, όπου όμως το επίκεντρο της ομιλίας του Χρυσοστόμου είναι όχι το πρόσωπο της Θεοτόκου αλλά η ηθική διδασκαλία «μη τοίνυν μέγα φρονώμεν επί ευγένεια τη κατά σάρκα, αλλά καν μύριους έχωμεν προγόνους θαυμαστούς, αυτοί σπουδάσωμεν υπερβαλέσθαι τας εκείνων αρετάς», Εις τον ευαγγελιστήν Ιωάννην, Όμιλία 21, PG59, 132. Όποτε ο Χρυσόστομος με την ρητορική δεινότητα του αναπτύσσει αυτήν την ιδέα σε όλη την ομιλία και όχι βέβαια προς υποτίμηση της Μητέρας του Χριστού, αφού ο Χριστός «σφόδρα αυτήν ετίμα», ο.π., PO59, 131.

42. «Η Παναγία κατάλαβε ότι ο λόγος του Χριστού δεν ήταν άρνηση να εκπληρώσει την παράκληση της», ίερομ. Γρηγορίου, Η Υπεραγία Θεοτόκος, Άγιον Όρος 1994, σ. 39. Οι λόγοι της Παναγίας, «ό,τι αν λέγη υμίν ποιήσατε» (Ιω. 2,5) αποτελούν την Διαθήκη της Θεοτόκου, ως ο μοναδικός λόγος της πού αναφέρεται στον Χριστό και ταυτόχρονα ο τελευταίος θεομητορικός λόγος που κατέγραψαν οι Ευαγγελιστές. Βλ. ίερομ. Γρηγορίου, ο.π., σ. 38-42.

43. Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδη, «Θαυματουργές εικόνες και άγια λείψανα», Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίον, Παράδοση-Ιστορία-Τέχνη, τόμ. Α’, Άγιον Όρος 1996, σ. 118.

44. Βλ. Ματθ. 12,46-48. Πρβλ. Λουκ. 8, 19-21.

45. Βλ. Π. Τρεμπέλα, ο.π., σ. 215. Η δε Άμ. Σπουρλάκου αναγράφει το χωρίο Λουκ. 8,21 στο εξώφυλλο του βιβλίου της. Και οι δυο παραθέτουν τον άγιο Ιωάννη Χρυσόστομο (Εις το κατά Ματθαίον, Ομιλία 44, PO 57, 463-472) για να θεμελιώσουν την άποψη τους ότι η Παναγία δεν ήταν αναμάρτητη, είχε μάλιστα και πάθη. Όμως παρερμηνεύουν τον Χρυσόστομο αφού δεν κατανοούν τις προϋποθέσεις της συγκεκριμένης ομιλίας του. Ο άγιος ήθελε σε αυτήν την ομιλία να τονίσει την αξία της αρετής, που δεν έγκειται σε συγγένεια αλλά σε προαίρεση, γι’ αυτό τονίζει στην ίδια ομιλία: «μήτε επί παισιν ευδοκίμοις μέγα φρονώμεν, αν μη την αρετήν αυτών έχωμεν μήτε επί πατράσι γενναίοις, εάν μη ώμεν αυτοίς ομότροποι», PG57, 466.

46. «Καν οι ευαγγελισταί ταύτα πάντα φανερώς ου λέγουσι, μη θέλοντες την Μητέρα προφέρειν εις μαρτυρίαν, ίνα μη τοις απίστοις υποψίας αφορμήν δώσιν». Αγίου Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 18, PG 151, 237D.

Επίσης πολλοί ερμηνευτές, όπως ο άγιος Νικόλαος Καβάσιλας, θεωρούν ότι με αυτήν την παρομοίωση ο Χριστός έθεσε την Μητέρα Του ως πρότυπο και κορυφή αγιότητας. Βλ. αγίου Νικολάου Καβάσιλα, Η Θεομήτωρ, Εις την Γέννησιν 10, έκδ. Π. Νέλλα, Αθήνα 41995, σ. 86. Πρβλ. Ίερομ. Γρηγορίου, Η Υπεραγία Θεοτόκος, ο.π., σ. 41.

47. Βλ. Λουκ. 2,35.

48. Βλ. Ιωάννου Καλογήρου, Μαρία, η Αειπάρθενος Θεοτόκος κατά την ορθόδοξον πίστιν, Θεσσαλονίκη 1957, σ. 96 κ.έ.

49. Αρχιμ. Σωφρονίου, Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, Έσσεξ Αγγλίας 1999, σ. 490-491.

50. Βλ. Ιω. Καρμίρη, Τα. Δογματικά και Συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, τόμ. 1, εν Αθήναις 1952, σ. 138.

51. Βλ. Λουκ. 2,44-46.

52. Βλ. και άρχιμ. Σωφρονίου, Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, ο.π., σ. 492.

53. Αυτήν την «τριχώς αναμαρτησία» της Παναγίας ομολογεί και ο πατριάρχης Κύριλλος Α’ Λούκαρις σε ομιλία του για την Κοίμηση της Θεοτόκου. Βλ. Ί. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου και, Καθολικής Εκκλησίας, τόμ. 2, εν Αθήναις 1953, σ. 711.

54. Ευτυχίας Γιούλτση, Η Παναγία πρότυπο πνευματικής τελειώσεως, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 87. Η κα Γιούλτση ως προς την αναμαρτησία της Παναγίας γράφει σαφέστατα ότι «με τον πανάγιο βίο της η ίδια απέφυγε παντελώς την αμαρτία, και είναι η μόνη μεταξύ των ανθρώπων άνευ αμαρτίας», ο.π., σ. 89. Επίσης και ο π. Αλέξανδρος Σμέμαν στο άρθρο του «Εξομολόγηση και Θεία Κοινωνία», περιοδικό Επίγνωση, τχ. 86, Φθινόπωρο 2003, σ. 13, είναι σαφής ως προς την αναμαρτησία της Παναγίας όταν γράψει ότι, «κανένα ανθρώπινο όν δεν είναι αναμάρτητο, με εξαίρεση την Υπεραγία Θεοτόκο, τη Μητέρα του Κυρίου».

55. Άρχιμ. Σωφρονίου, Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης, ο.π., σ. 490.

56. Η εμπειρική αυτή κοινωνία δημιουργείται μέσω της προσευχής, κυρίως όμως μέσα στο σώμα του Χριστού. «Το σώμα του Χριστού είναι ενιαίο και αδιαίρετο. Είναι το σώμα πού γεννήθηκε από την Παρθένο Μαρία. Είναι το σώμα πού κοινωνούν οι πιστοί στο μυστήριο της θείας Ευχαριστίας. Αυτό το σώμα δημιουργεί την καινή κτίση. Αυτό είναι η χώρα των ζώντων, πού φανέρωσε στον κόσμο η χώρα του αχώρητου, η Παρθένος Μαρία, η μητέρα της καινής κτίσεως». Γεωργίου Μαντζαρίδη, «Η Παρθένος Μαρία, μητέρα της καινής κτίσεως», Πρακτικά Θεολογικού Συνεδρίου εις τιμήν της Υπεραγίας Θεοτόκον και Αειπαρθένου Μαρίας (15-17 Νοεμβρίου 1989), Θεσσαλονίκη 1991, σ. 277. Υπό αυτήν την έννοια, μέσα στο σώμα του Χριστού, βλέπει και ο μακάριος Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής, αυτός ο Θεοτοκόφιλος Αγιορείτης, «την υπερφυεστάτην συγγένειαν όπου από την Παναγία και γλυκεία μας Μανούλα ελάβομεν». Γέροντος Ιωσήφ, Θείας Χάριτος εμπειρίες, Γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής, Επιστολή 13, έκδ. Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου 2005, σ. 172. Έτσι εξηγείται και ο υπερβολικός ίσως χαρακτηρισμός του μακαρίου Γέροντος Αθανασίου Ίβηρίτη «σκύλοι!» σε όσους δεν σέβονταν την Παναγία. Βλ. Μοναχού Θεοκλήτου Διονυσιακού, Ιερομόναχος Αθανάσιος Ιβηρίτης, Ο θερμός λάτρης της Πορταίτισσας (1885-1973), Αθήνα 22002, σ. 40.

57. Ματθ. 23,25.

58. Άρχιμ. Σωφρονίου, Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστίν, Έσσεξ Αγγλίας 1996, σ. 240.

59. Άρχιμ. Σωφρονίου, ο.π., σ. 342.

60. «Η θέωσις, βεβαίως, αυτή δεν νοείται, ει. μη εν ηθική έννοια». Αμαλίας Σπουρλάκου-Ευτυχιάδου, Ίl Παναγία Θεοτόκος τύπος χριστιανικής αγιότητας, Αθήνα 1990, σ. 433.

61. Πρωτοπρεσβ. Γεωργίου Φλωρόφσκυ, «Η Αειπάρθενος Μητέρα του Θεού», Θέματα ορθοδόξου θεολογίας, Αθήναι 1973, σ. 134.

62. Το χωρίο το δανεισθήκαμε παρά του Μονάχου Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Ιερομόναχος Αθανάσιος Ιβηρίτης, Ο θερμός λάτρης της Πορταΐτισσας (1885-1973), Αθήνα 22002, σ. 41.

63. Θεοκλήτου Μονάχου Διονυσιάτου, Η Παναγία Σουμελά, Θεσσαλονίκη 1994, σ. 39.

64. Ή υμνολογία της Εκκλησίας δεν είναι υπερβολική, άλλα θεολογική και σωτηριολογική. Ο καθηγητής της Δογματικής κ. Δ. Τσελεγγίδης αποφαίνεται: «Η διδασκαλία της Εκκλησίας για την Θεοτόκο, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από την υμνογραφία των θεομητορικών εορτών, δεν διαφοροποιείται από τις δογματικές αποφάνσεις των Οικουμενικών Συνόδων, που ασχολήθηκαν με την μητέρα του Θεανθρώπου». Δ. Τσελεγγίδη. «Η θεοτοκολογία στην υμνολογία των θεομητορικών εορτών», Ορθόδοξη θεολογία και ζωή. Θεσσαλονίκη 2005. σ. 48. Δεν συμφωνούμε με τον κ. Καλογήρου όταν μιλά για «ποιητικές και ρητορικές εξάρσεις και υπερεξάρσεις» σε τροπάρια για την Θεοτόκο (βλ. Ίω. Καλογήρου, Μαρία η Αειπάρθενος, ό.π., σ. 108-109) ή όταν προσπαθεί να αντιταχθεί στον Γέροντα Θεόκλητο Διονυσιάτη σχετικά με τον ύμνο «Χαίροις μετά Θεόν ή θεός...» (βλ. Ίω. Καλογήρου, «Η ορθόδοξος συμβολή εις την σύγχρονον επιδίωξιν, κοινής χριστιανικής εκφράσεως της περί της Θεοτόκου Μαρίας αληθείας και της προς αυτήν τιμής», Πρακτικά Θεολογικού Συνεδρίου εις τιμήν της Υπεραγίας Θεοτόκου και Αειπαρθένου Μαρίας (15-17 Νοεμβρίου 1989), Θεσσαλονίκη 1991, σ. 693-694. Ούτε συμφωνούμε με τον Ίω. Καρμίρη όταν γράφει: «Τα ούτω μεταφορικώς και ποιητική αδεία λεγόμενα και αδόμενα εν τη καθόλου Λατρεία δεν πρέπει να λαμβάνονται κατά γράμμα, ως μη ανήκοντα εις την ουσίαν των ορθοδόξων δογμάτων», Ίω. Καρμίρη, Τα Δογματικά και Συμβολικά μνημεία της Ορθοδόξου Καθολικής Εκκλησίας, τόμ. 1, εν Αθήναις 1952, σ. 245-246, υποσημ. 4. Ο μακάριος Γέροντας Πορφύριος αγίασε μελετώντας και εντρυφώντας στους ύμνους της Παρακλητικής, Μηναίων κ.ά. (βλ. Γέροντος Πορφυρίου Καυσοκαλυβίτου, βίος και Λόγοι, Ι.Μ. Χρυσοπηγής, Χανιά 2003, σ. 176-177). Και ο μακάριος Γέροντας Ιάκωβος Τσαλικης δεν είχε την δυνατότητα μελέτης πατερικών κειμένων, αλλά

εντρυφούσε στα λειτουργικά βιβλία (βλ. Στυλ. Παπαδόπουλου, Ο μακαριστός Ιάκωβος Τσαλίκης, Αθήνα 21995, σ. 72-73.

65. Ενδεικτικά βλ. τους λόγους των αγίων, Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 53 (Εις τα Είσόδια)· Νικολάου Καβάσιλα, Εις τον Εναγγελισμόν Ανδρέου Κρήτης, Εις το Γενέσιον Ιωάννου Δαμασκηνού, Εις την Κοίμησιν.

66. Οι άγιοι Πατέρες μας έχουν αφήσει γραπτά δείγματα των εμπύρων και εντόνως ικετευτικών προσευχών τους προς την Παναγία. Ο όσιος Κάλλιστος με πνεύμα συντετριμμένο και τεταπεινωμένο αλλά και φλεγόμενο από θείο έρωτα προσεύχεται: «Διό μη με παρίδης, Πανάχραντε- πάντες γαρ παρείδον και παρήλθόν με, ορώντές μου το ανίατον, Προφήται, Απόστολοι, Δίκαιοι, θείοι Πατέρες, και υπελείφθην μόνος... (γι' αυτό βοά προς την πανύμνητο Θεοτόκο) την πάντα δυναμένην, την πάντα ανύουσαν», Ά.Δ. Σιμωνώφ, Μέγα Προσενχητάριον, έκδ. Πελεκάνος, Αθήνα, χ.χρ., σ. 329.

67. Βλ. την σχολαστική θεώρηση και σύνδεση αναμαρτησία και Σωτήρ, που διαπνέει τον Μητροφάνη Κριτόπουλο και αποδέχεται ο Ιωάννης Καλογήρου. Ο συλλογισμός έχει ως έξης: Ο Χριστός είναι Σωτήρ. Ο Χριστός είναι αναμάρτητος. Η Θεοτόκος δεν είναι Σωτήρ. Άρα η Θεοτόκος δεν μπορεί να είναι αναμάρτητη. Με την ίδια λογική όμως μπορούμε να διερωτηθούμε: Οι άγγελοι είναι αναμάρτητοι, μήπως είναι και Σωτήρες; Βλ. Ιωάννου Καλογήρου, Μαρία, η Αειπάρθενος Θεοτόκος κατά την ορθόδοξον πίστιν. Θεσσαλονίκη 1957, σ. 93.

68. Αυτή η αντιρωμαιοκαθολική πολεμική επηρέασε ακόμη και ενάρετους ανθρώπους, όπως τον άγιο Ιωάννη Μαξίμοβιτς, ο όποιος αφενός ανατραφείς στην Δύση και μη έχοντας πρόσβαση στα κείμενα των Πατέρων (Ιδιαίτερα Γρηγορίου Παλαμά και Νικολάου Καβάσιλα) αφετέρου μη έχοντας την ικανότητα και το χάρισμα της θεολογίας, παρόλη την έκδηλη αγιότητα του με το διορατικό και ιαματικό χάρισμα που κατείχε, έπεσε στο σφάλμα να γράψει ότι η Θεοτόκος δεν ήταν απαλλαγμένη από προσωπικές αμαρτίες. Βλ. αγίου Ιωάννη Μαξίμοβιτς, Η τιμή της Θεοτόκου στην Ορθόδοξη Εκκλησία, Αθήνα 2005, σ. 66 κ.έ. Βέβαια στο τέλος της μελέτης του ο Μαξίμοβιτς γράφει ότι η Παρθένος «απώθησε κάθε παρόρμηση προς αμαρτία», (ο.π., σ. 86), ίσως για να μετριάσει αυτά που έγραψε προηγουμένως. Πάντως στο βιβλίο αυτό δίνει μία συγκεχυμένη άποψη για την αναμαρτησία της Παναγίας.

69. Βλ. Μοναχού Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μαρία η Μητέρα τον Θεού, Θεσσαλονίκη 1988, σ. 59.

Πηγή: pemptousia.gr